

POTI MIRU PO PRIZORIŠČIH PRVE SVETOVNE VOJNE NA KRASU

INFO

IAT Informazioni Accoglienza Turistica
Fogliano Redipuglia/Foljan - Redipulja
via/ulica III Armata, 54
34070 Fogliano Redipuglia - Go-

tel-faks 0481 489139
GSM 346 176 1913

e-naslov: info@prolocofoglianoredipuglia.it
www.prolocofoglianoredipuglia.it
facebook: pro loco fogliano

besedila: Lucio Fabi
oblikovanje: Alfio Scarpa/SH
fotografije: Pro Loco Fogliano Redipuglia,
Nevio Medeot, arhiv SH, sez.Alpini di Fogliano

Ed-2017

Comune di Ronchi d'E.

Comune di Fogliano Redipuglia

FONDAZIONE
Cassa di Risparmio di Gorizia

Promo Turismo
FVG

KRAS V OKOLICI REDIPULJE, SOČA IN GORICA SO ZNANI V ITALIJI IN PO VSEM SVETU PO KRUTIH SPOPADIH MED ITALIJANSKIM IN AVSTRO-OGRSKO VOJSKO MED LETI 1915 IN 1917. PO VEČ KOT DEVETDESETIH LETIH SI PREBIVALCI DRŽAV, KI SO SE NEKOČ BORILE DRUGA PROTI DRUGI, PRIZADEVAJO ZGRADITI SKUPNI EVROPSKI DOM. ČE SI SIMBOLIČNA PRIZORIŠČA PRVE SVETOVNE VOJNE OGLEDAMO V TEM SMISLU, VELIKO BOLJE RAZUMEMO ZGODOVINO IN TRAGIČNO RESNIČNOST PRELOMNEGA ZGODOVINSKEGA DOGODKA, KI JE SVET VPELJAL V SODOBNOST. PRETEKLIH VOJN NE SMEMO POZABITI, ISTOČASNO PA MORAMO UPATI V PRIHODNOST, V KATERI BO VLADAL MIR.

SPOMENIK V REDIPULJI (Castiglioni in Greppi, 1938) (A) Mogočno stopnišče iz belega kamna, ki se dviga proti Krasu, hrani posmrtno ostanke 100.000 vojakov 3. armade, ki so jih v povojnih letih prekopali z raznih pokopališč na kraški fronti.

Niže z imeni 40.000 padlih so postavljene na čelno stran dvaindvajsetih velikih stopnic. Ostanke 60.000 neznanih padlih vojakov so pokopani v dveh skupnih grobovih na vrhu stopnišča, kjer stojita tudi kapelica in manjši muzej. Ob vnozu spomenika je grobnica, v kateri je pokopan vojvoda Emanuele Filiberto d'Aosta, v neposredni bližini pa so pokopani tudi generali Chinotto, Monti, Paolini, Prelli in Riccieri. Nasproti spomenika, na griču svetega Elije, leži Park spomina, ki je bil zgrajen v šestdesetih letih prejšnjega stoletja v okviru ureditve «Pokopališča nepremaganih 3. armade» iz leta 1923. Približno en kilometer od kostnice v Redipulji, ob civilnem pokopališču ob državni cesti za Videm se nahaja avstro-ogrsko vojaško pokopališče (B) s posmrtnimi ostanki 2.550 znanih in 12.000 neznanih vojakov.

POTI

Iz Redipulje se povzpemo na hrib Sei Busi (1), to je del kraškega roba na približno 100 m nadmorske višine, za katerega sta se obe vojski močno borili v prvih dveh letih vojne, kjer so tudi ostanki Doline petstotih (Dolina bersaljerjev) (2). Gre za nekdanje vojaško pokopališče in terensko bolnišnico, ki sta zelo zanimivo preurejeni za obiskovalce. V bližini sta vidna Doberdob in Doberdobsko jezero, italijanski in avstro-ogrski jarki na Debelem vrhu in Košiču (3), prazgodovinsko gradišče Gradina (4) in Sprejemni center Gradina z razgledno točko (5). Debeli griži

Dolina petstotih spominska plošča

Cerje

in vas Martinščina (6) sta se globoko vtisnili v vojne spomine enega od največjih italijanskih pesnikov, Giuseppeja Ungarettija, ki je najpristnejši pesniški navdih dobil prav v strelskih jarkih. Na Spominskem območju na vrhu hriba, za katerega sta se vojski krvavo borili, lahko srečate manjši muzej, nekaj spomenikov, topove, jarke in topniške rove obeh vojsk (7). Območje obenem ponuja čudovit razgled na Julijske Alpe, Dolino Soče in Goriško ravnico.

V bližini Martinščine se vije nezahtevna pot, ki vodi do spomenika brigadi Sassari (8) in spomenika Filippu Corridoniju (Ellero, 1933) (9), nedaleč od ostankov strelskega jarka «delle Frasche» (10), kjer so padli številni italijanski in avstro-ogrski vojaki. Pretresljivi so tudi stenski napisi oziroma graffiti, ki so jih italijanski vojaki izdolbli v zidove vile Castelnuovo, ki so jih pred kratkim obnovili in uvrstili v Zgodovinsko-literarni park (11).

Tematski park prve svetovne vojne v Trziču (12) obiskovalce popelje na nezahtevno pot, na kateri lahko odkrivajo jarke in postojanke na vzpetinah vzhodno od «ladjedelnškega» mesta Tržič: to so trdnjava La Rocca, kota Toti, kota 121 na vzpetini Pietrarossa z zalednimi italijanskimi jarki na «Joffrejevi liniji», poimenovani po francoskem generalu, ki jo je obiskal februarja leta 1917. Goriški Dol je med vojno igral vlogo ogromnega jarka z vrsto rovov, zatočišč, bolnišnic in pokopališč obeh vojsk, danes pa je prometnica, ki je prežeta z znaki zgodovine in spomina na padle, kot so Madžarska kapelica (13) ter ostaki italijanskih in avstro-ogrskih vojaških pokopališč (14). Prek nekdanjega mejnega prehoda pri Devetakih je prehod čez mejo s Slovenijo danes brez pregledov, na slovenskem Krasu pa se raztezajo prizorišča krvavih spopadov iz poletja leta 1917, med katerimi nobena stran ni pridobila niti drobca ozemlja, obe pa sta izgubili na tisoče vojakov. V spomin na to obdobje so uredili in opremili nezahtevno spominsko pot od Lokvice do Fajtjega hriba (15), ki je deloma prevozna z avtomobilom, vodi pa do italijanskih in avstro-ogrskih postojank iz 10. in 11. soške bitke. Med spomeniki in

ostanki jarkov je tudi tako imenovani «Borojevičev prestol» (16), kamniti stol, na katerem naj bi sedel poveljnik avstrijske vojske na Krasu. Na razgledni točki s pogledom na Jadransko morje, Julijske Alpe, Mirenski grad ter Gorico in Novo Gorico z okoliškimi vasi se na Cerju dviga kamnita zgradba v mavrskem slogu oziroma Pomnik braniteljem slovenske zemlje (17).

Dolina petstotih

Avstro-ogrsko pokopališče, ki ga je sveti oče obiskal 13. 9. 2014

Aeroporto

Nova Gorica in Gorica

Železniška postaja v Novi Gorici

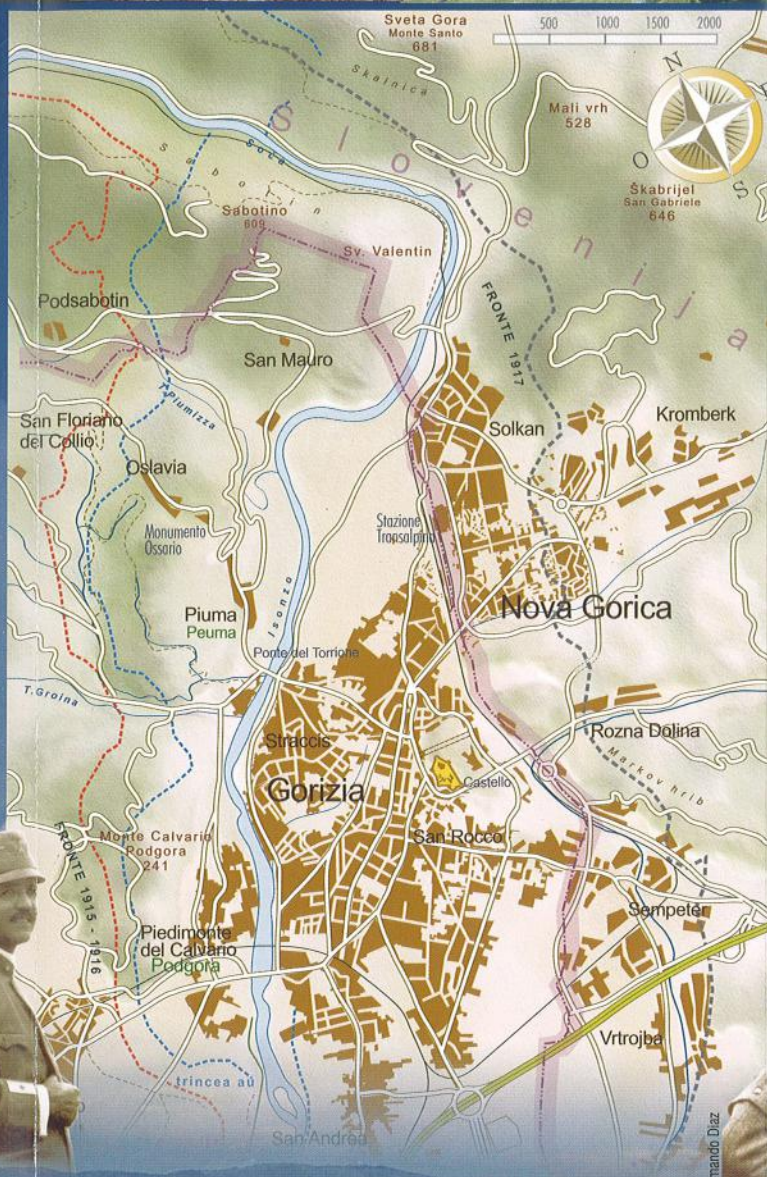
Muzej prve svetovne vojne v Gradiškem naselju

Obrambni stolp Goriškega gradu

GORICA

Pred vojno je bila Gorica narodnostno mešano mesto avstro-ogrske monarhije s približno 30.000 prebivalci, ki so govorili italijansko, furlansko, slovensko, hrvaško in nemško. Od poletja leta 1914 so mladi goriški fantje odhajali v vojno po želji cesarja Franca Jožefa v Srbijo, Galicijo in na Balkan. Nekateri goreči italijanski patrioti so dezertirali v Italijo in prestopili v italijansko kraljevo vojsko. Ko je 24. maja 1915 izbruhnila italijansko-avstrijska vojna, se je odprla soška fronta in Gorica se je znašla v prvi bojni črti, saj sta se vojski borili v Brdih in na Krasu. Po poletnih ofenzivah leta 1915, ki so se zavlekle v jesen in zimo istega leta brez napredovanja niti ene niti druge strani, so bili Avstrijci med 6. soško bitko v prvi avgustovskih dnevih leta 1916 prisiljeni nasprotnikom prepustiti Sabotin, Kalvarijo in Debelo grižo. Italijanske sile so prebile fronto in zasedle Gorico. Za Italijo je bila osvojitev mesta velika vojaška zmaga, ki pa so jo drago plačali s 150.000 padlimi, ranjenimi, obolelimi, pogrešanimi ali zajetimi vojaki. Avstrijske sile so izgubile približno 100.000 vojakov. Samo nekaj kilometrov vzhodneje pa je vojna divjala dalje in na Gorico, ki je medtem postala prvo zaledje italijanske vojske, so še padale avstrijske bombe. Zaradi italijanskega umika proti Piavi in gori Monte Grappa po porazu pri Kobaridu so novembra leta 1917 avstro-ogrske sile znova pridobile nadzor nad mestom, ki je pripadlo Italiji šele po vojni, ki se je zaključila 4. novembra 1918, ko so italijanski vojaki vkorakali v Trident in Trst. S tem je Avstro-Ogrska razpadla.

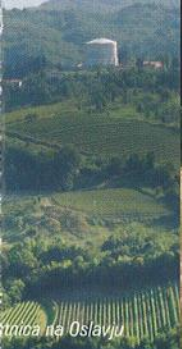

Pietro Badoglio

Armando Diaz

Debela griža

Pogled na kraški rob z Goriškega gradu

Strica na Oslavju

Na Sveti gori

Sveta Gora: bazilika

Na Sabotinu

POTI

Gorica je z italijanskim in s slovenskim zaledjem posebno mesto, za katero sta se sovražni vojski krvavo borili med prvo svetovno vojno. Po drugi svetovni vojni pa je mesto ločila nepravilna meja. Danes je mesto enoten «muzej na prostem», v katerem pretekla in polpretekla zgodovina odpirata možnosti za medsebojno spoznavanje in uspešno čezmejno sodelovanje. Na Trgu Evrope, sredi katerega je še do pred kratkim potekala ena od zadnjih ločnic v Evropi, se danes nahaja mozaik, ki predstavlja odpravo meje **1**, v mestu pa je še veliko spomenikov, ki pričajo o vojnih dogodkih. V Grajskem naselju ima sedež zelo zanimiv Muzej prve svetovne vojne **2**, ki hrani dragoceno Diazovo zbirko.

Pot nas iz Gorice popelje do Kostnice na Oslavju (Venturi 1938) **3**, to je daleč viden stolp iz belega kamna, ki hrani posmrtno ostanke 57.000 italijanskih in 600 avstro-ogrskih znanih in neznanih vojakov. Nedaleč sta postavljena obeliska, in sicer na koti 172 (na bivšem vojaškem pokopališču) in na Kalvariji (de Grada, 1920) **4**, ob slednjem pa grob italijanskega prostovoljca oziroma tržaškega pisatelja Scipia Slataperja. **5** Nasproti Oslavja se mogočno dviga hrib Sabotin (609 m) **6**, do katerega vodi cesta prek Nove Gorice skozi Solkan ali, na italijanski strani, pešpot iz Štmavra pri Oslavju. Po vrhu hriba, ki se strmo dviga nad Soško dolino in ponuja enkratnega razgled, poteka pot, s katere je mogoče obiskati ostanke rovov in položaje, ki jih je najprej držala avstro-ogrska, po osvojitvi Gorice pa italijanska vojska. V ozadju je vidna bazilika na Sveti gori, **7** ki je bila med vojno porušena. V poletnih mesecih leta 1917 so območje romarskega svetišča zasedle italijanske sile, pri čemer je ugasnilo več tisoč mladih življenj.

Brdo

